

ПЕРЕДМОВА

Зацікавлення іноземців українською мовою, бажання і потреба її вивчати в Україні та за її межами – це реалії нинішнього дня. Українська мова стає засобом ділових стосунків, мовою діалогу культур, мовою фаху. Усе це зумовлює потребу розвитку сучасних методів і прийомів навчання української мови як іноземної, докладного опрацювання теоретичних аспектів викладання та їх втілення в практику навчання української мови як іноземної.

Над вирішенням цих проблем активно працюють науковці, викладачі-практики навчальних закладів різного профілю в Україні та за кордоном. Їхній досвід, наукові та навчально-методичні напрацювання допомагають сьогодні у вирішенні актуальних питань, пов'язаних з викладанням української мови у вищих навчальних закладах України. Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України за № 260 від 04.04.2006 року „Про вивчення української (російської) мови іноземними студентами і аспірантами” українська мова стає обов'язковою для вивчення в усіх вищих навчальних закладах I–IV рівнів акредитації впродовж п'яти років навчання. Підготовчі відділення зобов'язані забезпечити перший рівень навчання іноземних громадян. Другий і третій рівні володіння українською мовою як іноземною забезпечують спеціальні кафедри: відповідно на першому-четвертому курсах нефілологічних спеціальностей обсягом 702 години (другий рівень) і п'ятому курсі нефілологічних спеціальностей обсягом 104 години (третій рівень). Окрім того, українську мову мають вивчати аспіранти впродовж першого року навчання (140 год.), якщо вони здобули вищу освіту в Україні, або впродовж трьох років (1260 год.), якщо вони здобули вищу освіту в інших країнах, або згідно з вимогами, встановленими для першого і другого рівнів знань, скласти іспит.

Така увага, уперше виявлена до української мови з боку державних органів, за-свідчила намагання реально утвердити державний статус української мови, піднести її престиж в Україні та світі. З іншого боку, це актуалізує потребу підготовки фахівців для роботи в іншомовній аудиторії, укладання навчальних планів і програм, видання сучасних підручників, посібників, словників, створення Інтернет-орієнтованих та дистанційних курсів для вивчення української мови як іноземної тощо.

Поява сьогодні кожного нового видання, Інтернет-ресурсів чи аудіо- та відеоматеріалів – це крок до зміцнення навчально-теоретичної бази лінгводидактики як молодій галузі українського прикладного мовознавства.

Не менш важливим на цьому шляху є обмін досвідом викладання української мови іноземцям під час наукових дискусій на науково-методичних конференціях

та семінарах. Традиційними стають зустрічі у Львівському університеті науковців, викладачів-практиків, усіх зацікавлених справою викладання української мови як іноземної.

19-20 травня 2005 року відбувся **Перший міжнародний науково-методичний семінар „Теорія і практика викладання української мови як іноземної”**, у якому взяли участь більш ніж 60 осіб з багатьох міст України (Київ, Харків, Одеса, Львів, Полтава, Чернівці, Донецьк, Макіївка) та різних країн світу (Польща, Чехія, Хорватія, Македонія, Росія). Було обговорено стан і проблеми викладання української мови як іноземної (нерідної), виділено основні напрями наукової та організаційно-практичної роботи. Матеріали семінару опубліковано окремим випуском збірника наукових праць.

27-28 жовтня 2006 року відбулася **Міжнародна науково-методична конференція „Теорія і практика викладання української мови як іноземної”**, присвячена 10-річному ювілеєві кафедри українського прикладного мовознавства філологічного факультету Львівського університету, яка стала продовженням розпочатої уже роботи. Основна увага учасників конференції була зосереджена навколо таких питань:

- Теоретичні засади навчання української мови як іноземної;
- Лексика української мови в аспекті лінгвокраїнознавства та міжкультурної комунікації;
- Формування лінгвістичної компетенції засобами української мови;
- Форми, методи і засоби навчання української мови як іноземної.

Підсумком роботи конференції стала ухвала про координацію зусиль колективів різних навчальних закладів, установ, кафедр України та центрів україністики за кордоном задля вирішення актуальних теоретичних і практичних завдань щодо написання підручників з української мови для чужоземців, посібників з методики викладання української мови як іноземної, створення майстер-класів, організації літніх шкіл, курсів для іноземних слухачів тощо.

Рефреном звучала ідея створення Асоціації викладачів української мови як іноземної, можливості запровадження практики виїзних засідань профільних кафедр з викладання української мови як іноземної та поширення досвіду обміну студентами-україністами і викладачами української мови в рамках міжуніверситетських угод.

Матеріали конференції увійшли у цей випуск збірника наукових праць і визначили пріоритети наукових досліджень у галузі українського прикладного мовознавства (українська мова як іноземна). До збірника долучено наукові статті, що надійшли до редакції, а також тексти виступів на засіданнях науково-методичного семінару „Теорія і практика викладання української мови як іноземної”, який діє з 1996 року на кафедрі українського прикладного мовознавства Львівського університету.

Важливою передумовою успішного навчального процесу є вироблення чітких методичних засад, принципів викладання української мови як іноземної. Багато статей присвячено саме цим загальним питанням методики.

Зокрема Л. Селіверстова проаналізувала лінгвістичну та психологічну основу навчання української мови як іноземної. Способи оволодіння іноземною мовою, зміст навчання зумовлюють, на її переконання, різні напрями у методиці викладання, стратегії навчання.

Узагальнивши методи навчання української мови як іноземної, Б. Сокіл докладніше охарактеризував найпоширеніші з них – граматико-перекладний, аудіолінгвальний, комунікативний та ін.

Дослідження особливостей викладання та засвоєння іноземних мов дало змогу С. Бук виявити лінгводидактичний потенціал корпусів текстів, зокрема учнівського, та перспективу його використання у викладанні української мови як іноземної.

Загальнометодичні підходи до формування мовної компетенції у студентів-іноземців розкрито в аспекті вивчення лексики і граматики української мови. І. Процик характеризує найважливіші прийоми презентації (семантизації) нового лексичного матеріалу. З Мацюк осмислює лінгвістичні основи методики викладання граматики української мови як іноземної, простежує зв'язок різних аспектів лінгвістичного опису граматичних одиниць та явищ української мови з реальним процесом навчання.

Саме реальні умови навчання зумовлюють увагу дослідників (Н. Станкевич, М. Мовчан) до формування та розвитку навичок і вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо). Сформульовано основні лінгводидактичні принципи навчання видів мовленнєвої діяльності, описано важливі практичні моменти, акцентовано увагу на ролі й функції викладача в навчальному процесі.

Викладання української мови як іноземної неможливе без врахування перспективних набутків сучасної лінгводидактики, а також потреб часу. Актуальними є дослідження Д. Мазурик щодо використання ілюстративних дескрипторів Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (РРЕ) в курсі української мови як іноземної, статті А. Недашківської, О. Антонів, І. Довгого, що описують вивчення української мови на рівні сучасних технологій (проблеми, методи, інструментальні засоби дистанційного навчання, можливості використання Інтернет-технологій для вивчення української мови як іноземної).

Оволодіння будь-якою мовою як чужою ефективно за умови врахування національно-специфічних рис тої чи іншої мовної системи на різних рівнях. Особливо яскраво ці риси виявляються на рівні лексики й фразеології. Наукові статті збірника присвячено лінгвокраїнознавчому аналізу назв пам'ятних місць України (З. Василько), українських оберегів (О. Андрусин), бібліоконотонімів (Г. Тимошик), назв спорідненості та свояцтва (Д. Добрусинець), особливих пластів лексики, а саме, соматичної (Н. Яницька), історичної (О. Кровицька). Виявлено лексико-граматичні особливості окремих груп, тематичні розряди, розкрито проблеми відбору слів для лексикографічного опису, створення тематичного словника-мінімуму, визначено способи використання в чужомовній аудиторії та ін.

У дослідженнях фразеологічного матеріалу зосереджено увагу на проблемі використання фразеологізмів у навчальному процесі загалом (Н. Ядловська) та дидактичній цінності фразеологічних богословізмів зокрема (Г. Наконечна).

Викладання української мови як іноземної у багатонаціональних аудиторіях актуалізує проблеми міжкультурної комунікації.

Теоретичні аспекти міжкультурної комунікації Т. Космеда розглядає в проекції на особистість Івана Франка. Крізь призму міжкультурної діяльності видатного письмен-

ника-європейця простежуються значення таких понять, як міжкультурна компетенція, міжкультурний дискурс, міжкультурна ситуація, прецедентність та ін.

Увесь процес навчання іноземної мови, на думку К. Бруннер, має бути спрямований на розвиток міжкультурної компетенції для адекватної поведінки в міжкультурних комунікативних ситуаціях. Такий підхід передбачає викладання країнознавства як інтегративного складника навчання мови.

Уміння транснаціональної комунікації є важливими й у діловій сфері, вважають О. Антонів та М. Кастінгер. Притім міжкультурне навчання може стосуватися й невербальних засобів комунікації. Це, зокрема, доводить А. Паславська, окреслюючи специфічні параметри невербального заперечення та докладно класифікуючи способи його реалізації. Я. Прихода досліджує ще один цікавий аспект міжкультурної комунікації – місце певної лексеми-культуреми, наприклад, *європейський*, у міжкультурному дискурсі.

Ці наукові розвідки, безперечно, посилюють увагу до концепції інтеркультурного навчання української мови як іноземної.

На формування лінгвістичних основ методики навчання української мови як іноземної спрямовано порівняльні дослідження українського та німецького консонантизму (Я. Гаврилишин, В. Пілецький) та аналіз явищ міжмовної інтерференції на фонетичному, орфографічному, лексичному, граматичному рівнях, виявлені під час роботи в арабомовній аудиторії (О. Лялька), практики навчання польських студентів (А. Кравчук, Г. Чуба), а також спостереження над особливостями засвоєння морфологічних явищ української мови, що не мають засобів вираження у рідній мові слухача (М. Джура).

До проблеми багатозначності слів в аспекті викладання української мови як іноземної, принципів семантизації лексики в іншомовній аудиторії та її лексикографічного відображення в початковій літературі привертає увагу Г. Прісовська.

Дослідники вказують на ефективність використання текстів у процесі вироблення навичок читання (С. Шевченко) та вивчення лексики (О. Туркевич).

Діалог як форма вияву мовленнєвої діяльності та шлях формування комунікативної компетенції іноземних студентів, які вивчають українську мову, стає об'єктом наукового опису та лінгводидактичного осмислення у статтях Т. Лагути і О. Сослюк.

На важливу роль перекладу у процесі навчання української мови як іноземної наголошує П. Юзьвікевич, підтверджуючи свої висновки аналізом роботи студентів-україністів Вроцлавського університету на практичних заняттях.

Концепцію сучасного підручника для вивчення мови як іноземної розкриває Л. Васильєва, наголошуючи на важливості забезпечити комунікативні потреби користувачів. Докладно описує зміст і структуру підручника для вивчення української мови для болгар одна з його авторок Албена Стаменова.

Думку про необхідність створення різних типів словників як засобів навчання та надійного джерела лінгвокраїнознавчої інформації, системної організації лексики української мови висловлюють Г. Тимошик, І. Процик.

Теоретично обґрунтовує базову систему вправ, спрямованих на формування дискурсивної компетенції, О. Кучерява.

Методичний аспект навчальної дискусії як основного прийому формування навичок зв'язного мовлення та проблему активізації методів роботи з розвитку зв'язного мовлення порушують Л. Чернишова та Н. Ковальова.

Практичними результатами навчання української мови іноземних студентів в Канаді та Польщі поділилися О. Білаш та А. Мураш.

Підручники для вивчення української мови як іноземної та хорватської мови для українського слухача стали об'єктом рецензій О. Біленької-Свистович та І. Кочан. Висловлені критичні зауваження спрямовані на подолання недоліків і наближення підручників українських авторів до сучасних потреб користувача – мешканця об'єднаної Європи.

Усі ці статті засвідчують велику увагу лінгвістів до проблем теорії і практики викладання української мови як іноземної, спонукають до продовження наукового діалогу на міжнародному рівні.